

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ Я. ЧЕПИГИ НА ПОСАДІ КЕРІВНИКА СЕКЦІЇ МЕТОДИКИ І ДИДАКТИКИ ХАРКІВСЬКОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ КАФЕДРИ ПЕДОЛОГІЇ Й В УНДІП (1926-1938 РР.)

Наталія Кравчун

Полтавський інститут бізнесу ПВНЗ «МНТУ»

Анотація:

У статті на основі літературних і архівних матеріалів узагальнено досвід організаційно-методичної діяльності Я. Чепіги з розбудови національної системи освіти. Сконцентровано увагу на осмисленні методичного доробку Чепіги-організатора як керівника наукових секцій, комісій, комітетів, установ. Розглянутий у статті етап діяльності педагога визначено як консультативно-методичний, оскільки він вирізнявся плідною працею вченого як зрілого наставника вчителів і молодих науковців. Під керівництвом Я. Чепіги розроблялися дидактичні проблеми навчання, велася підготовка навчальних програм і методичних матеріалів для потреб школи, укладалися комплексні програми для трудових шкіл, методичні поради для вчителів, видавалися навчальні підручники й методичні посібники для навчальних закладів.

Ключові слова:

Я. Чепіга (Зеленкевич); організаційно-методична діяльність; УНДІП; дидактичні проблеми навчання; національна система освіти.

Аннотация:

Кравчун Наталія. Организационно-методическая деятельность Я. Чепиги на должности руководителя секции методики и дидактики Харьковской научно-исследовательской кафедры педологии и в УНИИПе (1926-1938 гг.)

В статье на основе литературных и архивных материалов обобщен опыт организационно-методической деятельности Я. Чепиги по развитию национальной системы образования. Сконцентрировано внимание на осмыслении методических достижений Чепиги-организатора как руководителя научных секций, комиссий, комитетов, учреждений. Рассматриваемый в статье этап деятельности педагога определен как консультационно-методический, поскольку он отличался плодотворной работой ученого как зрелого наставника учителей и молодых ученых. Под руководством Я. Чепиги разрабатывались дидактические проблемы обучения, велась подготовка учебных программ и методических материалов для нужд школы, составлялись комплексные программы для трудовых школ, методические справочники для учителей, издавались учебники и методические пособия для учебных заведений.

Ключевые слова:

Я. Чепига (Зеленкевич); организационно-методическая деятельность; УНИИП; дидактические проблемы обучения; национальная система образования.

Resume:

Kravchun Natalia. Organizational-methodological activity of Ya. Chepiga as a leader of methodic and didactics section of Kharkiv scientific-research pedology department and in UNDIP (1926 – 1938).

In this publication on the basis of literature and archive materials the experience of methodological-organizational activity of Ya. Chepiga in national system of education building is generalized. Attention is concentrated on understanding the methodological improvements of Chepiga as organizer and leader of scientific sections, commissions, committees and establishments. The stage of pedagogue's activity was evaluated as consultation-methodological because of rich work of scientist as mature leader of teachers and young scientists. Under Ya. Chepiga's leadership didactical problems of education were developed, preparation of educational programs and methodological materials for school needs was done, and also complex programs for labor schools, methodological advice for teachers, students books and teacher's books for educational establishments were published.

Key words:

Ya. Chepiga (Zelenkevitch); organizational-methodological activity; UNDIP; didactical problems of education; national system of education.

Постановка проблеми. Динамічні зміни, які відбуваються сьогодні в соціально-економічному й духовному житті українського народу, зумовлюють потребу реформування системи освіти на засадах кращих надбань української культури, національних ідей і досвіду побудови освітніх структур, спрямованих водночас на її інтеграцію у світовий та європейський простір. Важливим у цьому контексті є оптимальне поєднання інновацій і традицій вітчизняної педагогічної думки, вивчення й актуалізація надбань попередніх поколінь, що уможлиблює наукове прогнозування майбутнього освітньої системи, забезпечує цілісність і наступність історико-педагогічного процесу.

Значущою за вагомістю педагогічних ідей і досвіду громадсько-педагогічної й організаційно-методичної діяльності є постать відомого українського вченого, громадського діяча, просвітника, організатора національної системи освіти Якова Чепіги (Зеленкевича) (1875-1938).

Погляди педагога, відображені в публіцистичних працях, підручниках, методичних матеріалах, є свідченням глибини й потужності національної педагогічної думки. Багатогранна педагогічна й організаційно-методична спадщина Я. Чепіги має загальнопедагогічну цінність, оскільки дає змогу провести дослідження актуальних проблем становлення національної системи освіти в історичній ретроспективі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічній діяльності Я. Чепіги (Зеленкевича) присвячено праці сучасних дослідників історії педагогіки Г. Васьковича, Н. Гупана, І. Зайченка, О. Любара, Н. Осьмук, А. Сбруєвої, О. Сухомлинської та інших. Окремі аспекти педагогічного світогляду вченого висвітлено в публікаціях Л. Березівської, С. Болтівця, В. Демчука, В. Зоріна, Ж. Ільченко, Р. Палійчук, З. Палюх, Н. Побірченко, М. Прищака, А. Пугач, В. Чорної та ін. Ґрунтовними є праці Л. Ніколенко, О. Щербакової, Н. Богданець-Білокаленко, у яких висвітлено життєвий

і творчий шлях, просвітницьку й освітньо-культурну діяльність Я. Чепіги в контексті розвитку педагогічної думки в Україні кінця XIX – початку XX століття. У цих роботах доведено, що значення педагогічної спадщини Я. Чепіги в сучасних умовах актуалізується, оскільки інтеграційні освітні процеси вимагають глибокого усвідомлення вітчизняного педагогічного досвіду зі створення сприятливих умов для виховання національно свідомої особистості.

Формулювання цілей статті. Мета наукової розвідки – узагальнити досвід організаційно-методичної діяльності Я. Чепіги (Зеленкевича) на керівних посадах консультаційно-методичного етапу (1926-1938 рр.).

Виклад основного матеріалу дослідження. До визначальних складників педагогічної діяльності Я. Чепіги належить його самовіддана наукова робота на посаді керівника секції методики і дидактики Харківської науково-дослідної кафедри педології після його переїзду наприкінці 1925 р. до м. Харкова. До середини 20-х років XX ст. в Україні науково-дослідні кафедри стали єдиними провідними установами з підготовки науково-педагогічних кадрів. При цьому найбільша кількість кафедр зосереджувалася в Києві, Харкові та Одесі [4].

Запрошення педагога до науково-дослідної кафедри педології при Харківському ІНО зумовило призначення його керівником секції методики й дидактики, головним завданням діяльності якої стало розроблення питань науково-методичного обґрунтування для тодішньої педагогіки і «... розв'язання питання щодо методів роботи – зв'язатися ближче з освітніми установами, урахувавши їх досвід, пророблюючи теми експериментально, а разом з тим, допомагаючи масовим робітникам в їх практичній роботі» [16, арк. 32].

Досвід педагогічної діяльності й розуміння проблем навчально-виховного процесу дали змогу Якову Чепізі розробляти тему «Дидактика та її місце серед педагогічних знань». Під його керівництвом стажист Грабенко виконував наукову роботу «Сутність педагогічного процесу: роль у ньому дітей, учителя, дидактичного матеріалу» [16, арк. 32]. Отже, на посаді керівника секції методики й дидактики Я. Чепіга виступав не лише як зрілий педагог-методист, а і як науковий керівник і організатор педагогічного процесу кафедри.

Про методичну діяльність Якова Феофановича свідчить його участь у програмово-методичній комісії, яка вела підготовку необхідних навчальних програм і методичних матеріалів для потреб нової школи й стала «... найбільш удосконаленим органом постійного і як найінтенсивнішого зв'язку

кафедри (як наукової установи) з життям, з виробництвом, з радянським будівництвом» [16, арк. 32].

Науковим пошуком встановлено, що Яків Чепіга, разом з працівниками науково-дослідної кафедри педології, уперше розробляли наукові основи програмно-методичного забезпечення навчальних закладів, досліджували механізми впливу соціальної спрямованості на поведінку як окремої особистості, так і колективу [8, с. 239]. Члени кафедри багато уваги приділяли питанням методики роботи в закладах професійної освіти, комплексної системи навчання, розробленню класифікацій методів освітнього навчання. Для відтворення результатів основних праць учених були засновані публіцистичні журнали «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки» за редагуванням члена кафедри О. Попова і «Шлях освіти» під керівництвом Я. Ряппо [4, с. 80]. Зокрема «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки» став збірником наукових записок УНДІПу, у якому висвітлювалися питання діяльності закладу з проблем практичної освіти, життя українських шкіл, відбувалося заповнення прогалин у методичній роботі освітніх працівників [6].

У січні 1925 р. орган Всеукраїнського центрального правління спілки Робос заснував газету «Народний учитель», до редакції якої разом з М. Калюжним, О. Мізерницьким, М. Поповим, О. Шумським входив і Яків Чепіга. Крім газети, було започатковано видання щотижневого методичного додатку, для якого були характерні «полемічність і дискусійність у поданні матеріалів» [6, с. 46]. Питаннями, які висвітлювалися на сторінках додатку, стали проблеми реформування шкільного навчального процесу, що було пов'язано з застосуванням комплексної системи навчання, використанням нових зарубіжних методик. Найбільшу активність в обговоренні методики навчання грамоти виявляв Я. Чепіга. Його наукові публікації «Від розмов до діла», «Метод цілих слів чи звуковий?» свідчать про ґрунтовну обізнаність педагога зі справою застосування звукового методу й методу цілих слів.

У грудні 1925 року вперше постало питання про реорганізацію Харківської науково-дослідної кафедри педології в Науково-дослідний інститут педагогіки, «... що був-би науковим штабом педагогіки, об'єднував би всі ті наукові методичні осередки, які працюють на місцях: науково-дослідні катедри, досвідні станції, показові школи, пед. інститути й технікуми й т. ін.» [15, с. 298].

У жовтні 1926 р. юридично зорганізувався Український науково-дослідний інститут

педагогіки, у якому Яків Чепіга працював як досвідчений організатор навчально-виховного процесу та зрілий методист української системи освіти протягом тривалого періоду. У ці роки Я. Чепіга постав перед українським учительством як відомий дослідник педагогічного становлення й розвитку системи освіти з власними поглядами на управління нею й методичне забезпечення навчально-виховного процесу.

Дослідження наукової літератури й архівного документообігу дало змогу встановити, що з моменту організації Українського науково-дослідного інституту педагогіки в 1926 р. Яків Чепіга не завідував секціями УНДПУ, але працював у ньому, зокрема як дійсний член інституту, поєднуючи цю діяльність з лекційною роботою в Заочному інституті народної освіти [2]. У першій половині 30-х років ХХ ст. він був науковим співробітником секції методики навчання дорослих, науковим співробітником 1-го розряду секції методики мови, продовжував розробляти навчальні посібники й методичну літературу для шкільної освіти.

Крім того, він продовжував активно займатися розпочатою раніше діяльністю з рецензування навчально-методичної літератури для навчальних установ, перебуваючи на посаді члена Державного науково-методологічного комітету Народного комісаріату освіти УРСР [20; 21]. Разом з В. Арнаутовим, О. Залужним, Т. Гарбузом, О. Музиченком, І. Соколянським, П. Волобуєвим, П. Мостовим, О. Поповим Я. Чепіга рецензував букварі й методичну літературу з педагогіки [21]. У 1925 р. ученому за погодженням з Держнаукметодкомом було дозволено викладати курс «Основи наукової підготовки», що призначався для перепідготовки українського учительства [9].

У середині 20-х років ХХ ст. в Україні в шкільних закладах і вищих неабиякий інтерес викликає тестова система навчання та її впровадження в освітній процес, що асоціюється з іменами талановитих педагогічних діячів України Г. Ващенко, О. Залужного, Г. Костюка, А. Мандрики та Я. Чепіги [5].

З ухваленням у 1927 р. Наркомосом УРСР Положення про Український науково-дослідний інститут педагогіки головними завданнями провідної освітньої установи, крім наукового розроблення питань організації навчального процесу для дітей і дорослих і підготовки науково-педагогічних кадрів, стала розробка підручників з педагогіки й методичних посібників для вчителів шкіл [7]. Я. Чепіга в ці роки продовжував свою методичну діяльність зі створення підручників для закладів освіти й установ соціального виховання, що уклалися

за такими принципами: по-перше, викладання матеріалу лише українською мовою; по-друге, широке використання краєзнавчого матеріалу в змісті навчальних посібників; по-третє, зв'язок навчального матеріалу з природним і соціальним оточенням; по-четверте, використання трудового й дослідницького методу навчання; по-п'яте, побудова навчального матеріалу з урахуванням психофізіологічних особливостей дитячого організму.

Як прихильник освітньої концепції, в основі якої – охоплення навчанням усього населення української держави, Яків Чепіга створював також і підручники для дорослого населення. У 1925 р. педагог у співавторстві з Н. Малечею підготували читанку для малописьменних дорослих «Червоне слово: читанка для шкіл малописьменних дорослих» [14], у 1929 р. був опублікований буквар Я. Чепіги «Червоний прапор: буквар для шкіл лікнепу» [13], основною метою яких стала допомога дорослій людині в оволодінні читанням і здобутті необхідних початкових знань. Аналіз зазначених навчальних посібників дає змогу твердити, що, крім теоретичного змісту матеріалу для навчання читання дорослої людини, вони забезпечували розвиток практичних здібностей (каліграфічно писати, вимовляти звуки й звукосполучення), що було одним з головних завдань у справі ліквідації неписьменності. Підтвердженням про дозвіл на використання цих підручників у школах лікнепу була позначка про їх затвердження Державним науково-методологічним комітетом Народного комісаріату освіти УСРР по секції політичної освіти [12; 13].

На початку 30-х років ХХ ст. Я. Чепіга продовжував працювати в УНДПІ як науковий співробітник секції методики навчання дорослих. У ці роки, на нашу думку, учений найвиразніше виступає на педагогічній арені освітнього поля як методист з великим досвідом роботи. Він уклав низку методичних посібників для вчителів початкового навчання, а також для вищих навчальних закладів, серед яких: «Методика навчання в трудовій школі першого концентру» (1930), «Методика усної лічби та вправи у перших групах семирічки» (1930), «Методичні уваги до «робочої книжки» з математики» (1931), «Використання наочного приладдя при операціях з числами» (1932), «Методика роботи з підручником математики» (1932). Водночас педагог продовжував розробляти методичні посібники для навчання дорослого населення, до яких належать: «Буквар для шкіл грамоти I ступеня» (1933), «Методичні поради до букваря для шкіл грамоти» (1934).

Особливого педагогічно-доцільного значення набула методична концепція Я. Чепіги,

відображена в праці «Методика навчання в трудовій школі першого концентру» (1930). Мета навчання, на переконання педагога, може набути теоретично-практичного завершення лише після виконання вчителем трьох головних завдань: для чого навчати? чого саме навчати? як навчати? [10, с. 31]. Провідними завданнями вчителя він вважав уміння викласти й передати свої знання учням зрозумілим і легким способом, правильний вибір і застосування методів навчання під час проведення занять. Успішне оволодіння навчальним матеріалом, набуття необхідних навичок, що їх вимагала комплексна система й потреби тогочасного життя, за педагогічною концепцією Я. Чепіги пов'язувалось з правильним вибором учителем методичних прийомів.

Дослідження зведеного плану наукової роботи Українського науково-дослідного інституту педагогіки за 1932-33 рр. дає можливість установити, що інститут на той час залишався єдиною в Україні установою, яка займалася укладанням програм, підручників і здійснювала методичний інструктаж навчальних закладів і педагогічних кадрів. За період з 1 вересня 1931 р. по 1 вересня 1932 р. його науковими співробітниками й аспірантами було підготовлено 566 навчально-методичних і літературних праць. Серед них: наукових статей – 283, рецензій – 78, брошур – 69, підручників для шкільних закладів – 23, підручників для ВНЗ – 14, методичних листів – 8, програм – 18, хрестоматій – 2, збірок – 8, методичних розробок і записок – 10, тез – 16. Решту становили лекційні матеріали для заочної форми навчання, матеріали для Народного комісаріату освіти, що включали доповідні записки, положення й проекти планів, а також збірки й дослідження, проведені в співавторстві. Крім того, за цей період було прочитано 182 доповіді для масових слухачів, проведено 10 нарад інструктивного характеру в Харкові й близько 50 по всій Україні, здійснено обстеження діяльності шкільних закладів і організацій народної освіти. І хоча, за твердженням тодішнього директора Інституту Т. Пасіки, наукова установа домоглася значних результатів в організаційно-методичній роботі, багато питань «культурного будівництва» вважалися невивченими й недослідженими [17].

Як свідчать архівні матеріали, у ці роки професор Я. Чепіга обіймав посаду наукового співробітника 1-го розряду секції методики мови, працював над темою «Методика читання в політехнічній школі», що передбачало опрацювання таких питань: «Техніка читання як один із засобів боротьби за якість навчання», «Методика збільшення швидкості читання»,

«Методика мовчазного і голосного читання», «Читання художніх творів», «Читання прозаїчних творів». Наслідками роботи методиста стали статті «Методика читання в політехнічній школі», «Як організувати німе читання в молодшому концентрі», порівняльна діаграма «Стандарти швидкості читання у нас і за кордоном», доповіді перед учителями в шкільних закладах м. Харкова [18]. Водночас Я. Чепіга у співавторстві з науковими співробітниками секції брав участь у підготовці програм з мови для політехнічної школи, результатами праці якої стали брошура «Програми з мови для політехнічної школи», стаття «З досвіду роботи з новими програмами з мови» і критичні зауваження до програм з мови 1932 року видання [18]. Окремим напрямом діяльності секції методики мови планувалась організаційно-методична робота з проведення консультаційних заходів з методики викладання мови для вчителів при Харківському методичному кабінеті, участь у роботі вчительських конференцій і впорядкування методичного журналу «Мова і література в школі» [18].

На початку 30-х років ХХ ст. Яків Чепіга продовжував укладати навчально-методичну літературу, що містила не лише матеріали художніх творів українських авторів, а й змістовні практично-методичні поради до проведення шкільних занять, а також порушував різноманітні дидактичні проблеми. Серед навчальних посібників педагога політехнічної школи» (1932), «Методика роботи з підручником математики» (1933), цього періоду маємо: «Читання й робота над книжкою в першому концентрі «Методичні поради до букваря: для шкіл грамоти» (1934), «Методичні поради до роботи з читанкою першого класу» (1934).

З прийняттям постанов ЦК ВКП(б) «Про початкову і середню школу» (1931) та «Про навчальні програми і режим у початковій і середній школі» (1932) у державі розпочався наступ на українську школу й педагогіку, що було виявом тоталітарного режиму й «насадження сталінської псевдопедагогіки» [1, с. 338]. Свідченням тотальної ідеологізації було обов'язкове впровадження в школах піонерських, комсомольських організацій, завданням яких стало знищення національної свідомості й українського духу, нав'язування учням неросійської національності «почуття меншовартості й неповноцінності» [1, с. 339], зречення рідної мови народу.

Відповідних утисків і офіційних заборон зазнавали також педагоги та вчені, які обстоювали національні інтереси українського

народу у своїй діяльності. Політичне переслідування вчених УНДІПу розпочалася ще в 1929 р. з так званої «казкової історії» [2, с. 82], коли було опубліковано заборонені для дитячих установ соціального виховання казки Г.-Х. Андерсена.

На початку 1932 р. Яків Чепіга продовжував працювати в інституті під керівництвом директора Т. Пасіки разом з науковцями Булахівським, Волобуєвим, Гендрихівською, Залужним, Соколянським, Христенком, Феоктистовим та іншими [19]. Незважаючи на критику їхніх педагогічних поглядів, вони залишалися працювати в установі. У ці роки вчений, окрім розробок і друку навчальних книг і методичних посібників, плідно працював у педагогічних товариствах. На початку 30-х років ХХ ст. інтенсивна науково-методична діяльність Я. Чепіги завершується, що пов'язано з авторитаризацією шкільних закладів та їхньою відмовою від провідних ідей ученого. У 1933 р. його було звільнено з інституту.

У жовтні 1933 р. ЦК КП(б)У ухвалив постанову «Про роботу Українського науково-дослідного інституту педагогіки та всеукраїнського товариства «Педагог-марксист», у якій зазначалося, що протягом 1931-1933 рр. інститут у своїй діяльності керувався «буржуазно-націоналістичними поглядами». У цей час разом з Яковом Чепігою репресій зазнали співробітники інституту М. Волобуєв, Н. Гендрихівська, Залужний, О. Попов, І. Соколянський, Ананьїн, П. Духно та інші [2].

Після звільнення з УНДІПу Яків Чепіга продовжував педагогічну діяльність. У 1935-1936 рр. він очолював кафедру педагогіки Могилівського педінституту в Білорусії, з 10 серпня 1936 р. до 23 листопада 1936 р. працював у Москві завідувачем педагогічної частини школи № 317, до 1 липня 1937 р. у Сталінабаді Таджицької РСР на посаді професора читав лекції в педагогічному інституті [2; 3].

Трагічно склалася доля видатного педагога після повернення його в 1937 р. до м. Харкова, де Управління держбезпеки Харківського обласного НКВС винесло постанову про арешт Якова Чепіги, якого визнали причетним до «антирадянської української націоналістично-

терористичної організації» [2, с. 131]. Вирок – 10 років ув'язнення у виправних трудових таборах – виявився для Якова Феофановича, якому на той час уже виповнилося 63 роки, надто складним покаранням, і 22 серпня 1938 р. він помер на засланні.

Установлено, що Я. Чепіга (Зеленкевич) як прихильник ідей національного відродження й розбудови української школи, обіймаючи різні посади в Українському науково-дослідному інституті педагогіки, стояв біля витоків його заснування й плідної наукової праці. Його методична діяльність в інституті зумовлювалася: 1) глибоким розумінням проблем початкового навчання в школі; 2) переконанням у необхідності впровадження нових методик проведення навчальних занять; 3) усвідомленням значущості навчальної й методичної літератури у формуванні ціннісних національних орієнтирів як молодого покоління, так і свідомості всього українського народу, що прагне навчатися.

Висновки. Отже, дослідження методичної діяльності Якова Чепіги (Зеленкевича) на керівних посадах Харківської науково-дослідної кафедри педології й УНДІПу дало можливість установити, що праця в науково-дослідних установах була логічно-послідовним продовженням його педагогічних досягнень, оскільки, створюючи навчальні й методичні підручники для учнів і вчителів української школи, науковець розкривав свій організаційно-методичний талант, що завжди вважалося вершиною майстерності педагога. Багаторічний досвід організаційно-методичної й просвітницької діяльності дав змогу йому не лише систематизувати власні надбання з питань навчання молодого покоління й удосконалення розвитку особистості, що здобуває освіту, а й підготувати широкий загал учителів, науковців, організаторів освіти як послідовників його науково-педагогічної позиції. За нашим переконанням, методичні посібники й підручники, укладені Я. Чепігою, відіграли фундаментальну роль у розбудові й розвитку української системи освіти й слугували надалі зразками для створення навчальних книг і методичних рекомендацій для нових поколінь.

Список використаних джерел

1. Любар О. О. Історія української школи і педагогіки: навч. посібник / [О. О. Любар, М. Г. Стельмахович, Д. Т. Федоренко; за ред. О. О. Любара]. – К. : Знання, 2003. – 450 с.
2. Марочко В. Репресовані педагоги України: жертви політичного терору (1929-1941) / В. Марочко, Х. Гьотц. – К. : Науковий світ, 2003. – 302 с.
3. Ніколенко Л. Основоположник національної початкової освіти в Україні (До 125-річчя від дня народження) / Л. Ніколенко // Педагогічна газета. –

References

1. Liubar, O. O. (2003). *History of Ukrainian school and pedagogy: study guide*. Kyiv : Znannia. [in Ukrainian]
2. Marochko, V. (2003). *Repressed pedagogues in Ukraine: victims of political terror (1929-1941)*. Kyiv : Naukovyi svit. [in Ukrainian]
3. Nikolenko, L. (2000). Founder of national elementary education in Ukraine (to 125th Anniversary from the birth date). *Pedahohichna hazeta*, 7, 4. [in Ukrainian]
4. Novyts'ka, O. (2013). Organization and activity of scientific-research pedagogy departments in Ukraine

2000. – № 7. – С. 4.
4. Новицька О. Організація та діяльність науково-дослідних кафедр педагогіки в Україні у 1920-ті роки / О. Новицька // Історико-педагогічний альманах. – 2013. – Вип. 1. – С. 71–82.
 5. Петухова І. Внесок українських педагогів в розвиток методу тестів в 20-30 рр. ХХ ст. / І. Петухова // Практична психологія та соціальна робота. – 2010. – № 3. – С. 67–75.
 6. Пугач А. Дискусії навколо методик навчання грамоти на шпальтах газети «Народний учитель» (20-ті роки ХХ ст.) / А. Пугач // Шлях освіти. – 2004. – № 1. – С. 46–49.
 7. Самоплавська Т. З портретної галереї діячів освіти минулого: О. І. Попов (1891-1958) / Т. Самоплавська // Рідна школа. – 2004. – № 5. – С. 58–60.
 8. Утворення Науково-Дослідного Інституту Педагогіки в Харкові // Шлях освіти. – 1925. – № 12. – С. 239–241.
 9. Чепіга Я. В Наркомосі / Я. Чепіга // Народний учитель. – 1925. – № 27. – С. 4.
 10. Чепіга Я. Методика навчання в трудовій школі першого концентру: посібник / Я. Чепіга. – Харків : Держ. вид-во України, 1930. – 268 с.
 11. Чепіга Я. Методика роботи з підручником математики. Рік 2-й / Я. Чепіга. – Харків : Радянська школа, 1933. – 28 с.
 12. Чепіга Я. Методика усної лічби та вправи у перших групах семирічки / Я. Чепіга; ред. групи Т. Хоменко. – Харків : Рад. школа, 1930. – 18 с.
 13. Чепіга Я. Червоний прапор: буквар для шкіл лікнепу / Я. Чепіга; Народ. Комісаріят освіти УСРР. – [10-те ґрунтов. переробл. вид.]. – Харків : Держ. вид-во України, 1929. – 110 с.
 14. Червоне слово: читанка для шкіл малописьменних дорослих / уклад. Н. Малеча, Я. Чепіга. – К., 1925. – 28 с.
 15. Чергові завдання науково-методологічної роботи // Маловідомі першоджерела української педагогіки (друга половина XIX–XX ст.): хрестоматія. – К. : Наук. світ, 2003. – С. 297–305.
 16. Операційний план науково-дослідчої кафедри педагогіки при Харківському ІНО на 1925-26 академічний рік // ЦДАВОВУ України. – Ф. 166. – Оп. 2. – Спр. № 1206. – Арк. 31–33.
 17. Зведений план наукової роботи Українського науково-дослідного інституту педагогіки на 1932–33 рр. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. № 28. – Арк. 1–3.
 18. План наукової і науково-дослідної роботи УНДІПу на час з 1. 10. 1932 р. по 31. 12. 1933 р. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. № 28. – Арк. 31–33.
 19. Структура та науковий склад УНДІПу на 1. 11. 1932 р. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 166. – Оп. 11. – Спр. № 28. – Арк. 5 зв.
 20. Персональний склад Пленуму ДНМК, затверджений Колегією НКО 14. 12. 1926 р. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 539. – Оп. 4. – Спр. № 1402. – Арк. 146.
 21. Список рецензентів Наукпедкому Упрсоцвиху НКО, 1926-1927 рр. // ЦДАВОВУ України. – Ф. 539. – Оп. 4. – Спр. № 1402. – Арк. 287.
- in 1920s. *Istoryko-pedahohichnyi almanakh*. Issue 1. 71–82. [in Ukrainian]
5. Pietukhova, I. (2010). Contribution of Ukrainian pedagogues to development of the test method in 20-30s of XX century. *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, 3, 67–75. [in Ukrainian]
 6. Puhach, A. (2004). Discussions around the techniques of teaching literacy on the newspaper sheets "Narodnyi uchytel"(20s of XX century). *Shliakh osvity*, 1, 46–49. [in Ukrainian]
 7. Samoplavska, T. (2004). From the portrait gallery of educators in the past : O. I. Popov (1891-1958). *Ridna shkola*, 5, 58–60. [in Ukrainian]
 8. Fromation of Scientific-Research Institute of Pedagogy in Kharkov. *Shliakh osvity*, 12, 239–241. [in Ukrainian]
 9. Chepiga, Ya. (1925). In Narkomos. *Narodnyi uchitel*, 27, 4. [in Ukrainian]
 10. Chepiga, Ya. (1930). *Methods of teaching in labour school of the first concentre*. Kharkiv : Derzh. vyd-vo Ukrainy. [in Ukrainian]
 11. Chepiga, Ya. (1933). *Methods of work with a textbook on Mathematics. Year 2*. Kharkiv : Radianska shkola. [in Ukrainian]
 12. Chepiga, Ya. (1930). *Methods of oral counting and exercises in the first groups of 7-year school*. Kharkiv : Rad. shkola. [in Ukrainian]
 13. Chepiga, Ya. (1929). *The red flag: primer for schools of liknep*. Kharkiv : Derzh. vyd-vo Ukrainy. [in Ukrainian]
 14. Malecha, N., Chepiga, Ya. (1925). *The red word: reader for schools of uneducated adults*. Kyiv. [in Ukrainian]
 15. Further tasks of scientific-methodical work. In : Under-reported sources of Ukrainian pedagogy (second half of XIX–XX century): reader. Kyiv : Nauk. svit, 297–305. [in Ukrainian]
 16. Operational plan of the scientific-research department at Kharkiv INO for 1925-26 academic year. *TSDAVOVU Ukrainy*. F. 166. List 2. Case № 1206. Sheet 31–33. [in Ukrainian]
 17. Put together plan of scientific work of Ukrainian Scientific-Research Institute of Pedagogy for. *TSDAVOVU Ukrainy*. F. 166. List 11. Case № 28. Sheet 1–3. [in Ukrainian]
 18. Plan of scientific and scientific-research work of UNDIP for the period from 1. 10. 1932 to 31. 12. 1933. *TSDAVOVU Ukrainy*. F. 166. List 11. Case № 28. Sheet 31–33. [in Ukrainian]
 19. Structure and scientific body of UNDIP for 1. 11. 1932. *TSDAVOVU Ukrainy*. F. 166. List 11. Case № 28. Sheet 5. [in Ukrainian]
 20. Personal structure of Plenum DNМК approved by Collegium NKO of 14. 12. 1926. *TSDAVOVU Ukrainy*. F. 539. List 4. Case № 1402. Sheet 146. [in Ukrainian]
 21. List of reviewers of Naukpedkom Ukrsoctvykh NKO, 1926-1927. *TSDAVOVU Ukrainy*. F. 539. List 4. Case № 1402. Sheet 287. [in Ukrainian]

Рецензент: Прийма С.М. – д.пед.н., доцент

Відомості про автора:
Кравчун Наталія Петрівна
krav4ynNat@i.ua

Полтавський інститут бізнесу ПВНЗ «МНТУ»
вул. Сінна, 7, м. Полтава, Полтавська обл., 36039, Україна

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1596>

Матеріал надійшов до редакції 24. 09. 2016 р.
Прийнято до друку 24.10.2016 р.

Information about the authors:
Kravchun Nataliia Petrivna
krav4ynNat@i.ua

Poltava Institute of Business PHEI "MNTU"
7 Sinna St., Poltava, Poltava region, 36039, Ukraine

doi: <http://dx.doi.org/10.7905/nvmdpu.v0i17.1596>

Received at the editorial office 24. 09. 2016.
Accepted for publishing 24.10.2016.